

## Konventionen mellan Sverige och Norge om gränsöverskridande renskötsel

### *Bakgrund*

Renskötsel över riksgränsen mellan Sverige och Norge har bedrivits sedan urminnes tid. Första gången detta dokumenterades i ett avtal mellan länderna skedde år 1751 i det avtal om riksgränsen som då ingicks. I ett tilläggsavtal (kodicill) till gränstraktaten bekräftades samernas rätt att flytta med sina renar över riksgränsen till det andra landet och där utöva rättigheter efter gamla sedvana.

Kodicillen gäller alltså i dag. Den har emellertid alltsedan 1800-talet kompletterats med konventioner som reglerat formerna för den gränsöverskridande renskötselns bedrivande. Den senaste konventionen, som ingicks år 1972, upphörde att gälla vid utgången av april 2005.

Inför utlöpanget av giltighetstiden av 1972 års konvention tillsatte länderna år 1997 en gemensam renbeteskommission med uppgift att förbereda förhandlingarna mellan länderna om en ny konvention. Renbeteskommissionen lämnade sitt betänkande år 2001. År 2003 inleddes förhandlingar mellan länderna om en ny konvention. Dessa förhandlingar avslutades våren 2005 utan att enighet hade uppnåtts. Nya förhandlingar påbörjades i december 2005.

Förhandlingarna har nu i februari 2009 avslutats med att enighet har nåtts om en konvention om den gränsöverskridande renskötseln mellan länderna.

Ordförande i den svenska förhandlingsdelegationen har varit f.d. generaldirektören Karl Olov Öster och i den norska delegationen specialrådgivaren Almar Sagelvmo. I delegationerna har ingått deltagare från sametingen, rennärings- och utrikesdepartementen.

Konventionen förutsätts senare undertecknas av den svenske jordbruksministern och den norske lantbruks- och matministern. Konventionen träder i kraft först då den ratificerats av regeringarna i Sverige och Norge. Dessförinnan måste Sveriges riksdag och Norges storting ha gett sitt godkännande/samtycke till att avtalet får ingås.

### *Konventionens uppläggning*

Konventionen inleds, som brukligt är i viktigare avtal mellan länder, med en s.k. preambel, som anger den mera övergripande bakgrunden till konventionen. Därefter följer sju kapitel om sammanlagt 34 artiklar med huvudbestämmelserna för renskötseln över riksgränsen. Till konventionen finns två bilagor, dels ett områdesprotokoll som reglerar i detalj vilka områden som kan utnyttjas för renbete, dels en stadga för de svensk-norska organ som skall administrera konventionens tillämpning. Dessutom finns fyra kartbilagor, som översiktligt anger betesområdenas belägenhet på ömse sida om riksgränsen.

### *Grundläggande principer*

Detta kapitel i konventionen inleds med en definition av vilka som berörs av konventionen, dvs. de rensköttande samerna, samebyarna och renbetesdistrikten (**artikel 1**). Vidare anges att konventionens syfte är att främja och utveckla samarbetet mellan länderna, samebyar och

renbetesdistrikt så att renbetet utnyttjas på ett sätt som ger ett långsiktigt underlag för en ekologiskt, ekonomiskt och kulturellt bärkraftig renskötsel i bägge länderna (**artikel 2**).

Den gränsöverskridande renskötseln ska i princip bedrivas med lika rättigheter och skyldigheter som följer av den nationella rätten i respektive land (**artikel 3**).

De beslut om åtgärder som nationella myndigheter fattar ska ske så att ett betesområde så långt möjligt skyddas mot ingrepp som påtagligt kan försvåras renskötseln i området (**artikel 4**).

För tillämpningen av konventionen inrättas två ständiga organ. Det ena, Svensk-norska renbetesnämnden, är ett förvaltningsorgan, medan det andra är ett överprövningsorgan, Svensk-norska överprövningsnämnden (**artikel 5**). Dessa ska vardera lokaliseras till något av länderna.

Den rätt till bete som följer av konventionen anges i det särskilda områdesprotokollet (**artikel 6**).

Områdesprotokollet innehåller 42 betesområden, varav 24 områden i Troms, Nordland, Nord-Trøndelag och Sör-Trøndelag fylken för svenskt renbete i Norge, 16 områden i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands, Ångermanlands och Dalarnas län för norskt renbete i Sverige samt 2 områden i Norrbottens län och Nordland fylke för gemensamt svenskt och norskt renbete. Områdenas exakta gränser i terrängen anges och där det bedöms nödvändigt med betestider och andra villkor. Dessutom anges vilka stängsel som behövs för att säkra att renbetningen sker i enlighet med konventionen. Ansvaret mellan länderna för uppförande och underhåll av stängsel liksom rivning av äldre obehövliga stängsel regleras också.

En nyhet i detta sammanhang är den rätt som en sameby och ett renbetesdistrikt får att avtala om avvikelser från områdesprotokollet (**artikel 7**). Ett sådant avtal får omfatta endast de i renskötseln ingående rättigheterna och gälla områden där minst en av avtalsparterna har rätt att bedriva renskötsel. Ett sådant avtal skall godkännas av Renbetesnämnden för att bli gällande. Bestämmelserna i konventionen gäller i tillämpliga delar för avtalsområdet.

I konventionen fastslås att de betesområden som anges i områdesprotokollet eller i ett samarbetsavtal inte innebär ett ställningstagande eller uttryck för staternas uppfattning om sedvanerättens omfattning (**artikel 8**). Detta innebär att konventionen inte påverkar den på sedvana grundade rätten till renbete som renskötare från det ena landet har i det andra landet. Prövning av fråga om sedvanerättens omfattning begränsas därför inte av konventionen utan sker på grundval av privaträtten i Sverige beträffande urminnes hävd och i Norge beträffande alders tids bruk. Om någon anser sig ha sedvanerätt till renbete i det andra landet utöver de områden som är fastställda i områdesprotokollet, kan denne väcka talan inför domstol i detta land för att få sin sak prövad. Sådant talan får väckas vid behörig tingsrätt i Sverige eller tingsrett i Norge. Om det genom lagakraftvunnen dom visar sig att renskötare från det ena landet har rätt till renbete i det andra landet, har domen företräde framför denna konvention. Det andra landet ska se till att berörda renskötare ges möjlighet att nyttja rättigheten eller, om detta inte är möjligt, få ekonomisk ersättning i enlighet med nationell rätt.

### ***Särskilda rättigheter för den gränsöverskridande renskötseln***

Av den tidigare nämnda kodicillen framgår att den inte medger, vid passering av riksgränsen, andra pålagor på den gränsöverskridande renskötseln än de som anges i kodicillen. I konventionen anges i vilka fall tull-, skatte- och avgiftsfrihet ska gälla (**artiklarna 9 och 10**). Dessa bestämmelser motsvarar i huvudsak vad som tidigare har tillämpats.

Vidare anges i konventionen, utöver fall av tull-, skatte- och avgiftsfrihet, också andra rättigheter beträffande omärkt ren samt slakt och transport av ren (**artikel 10**).

### ***Svensk-norska renbetesnämnden***

Renbetesnämnden skall bestå av fem ledamöter, som utses på fyra år (**artikel 11**). Av ledamöterna utser regeringarna två vardera, av vilka en ska ha bred kunskap om renskötsel och utses efter förslag från rennäringsen i landet. Ordföranden utses av regeringarna gemensamt efter ett förslag från sametingen i länderna. Dessutom ska finnas ersättare.

Renbetesnämndens samtliga uppgifter anges i en särskild uppräkningslista (**artikel 12**). Nationell förvaltningsmyndighet har inga förvaltningsuppgifter enligt konventionen.

En bestämmelse finns om skyldighet för centrala, regionala och lokala myndigheter att inhämta yttrande från Renbetesnämnden innan de fattar beslut som kan beröra den gränsöverskridande renskötseln (**artikel 13**). Detta upphäver inte den konsultationsplikt gentemot samiska intressen som kan föreligga enligt nationell eller internationell rätt.

Vissa centrala bestämmelser anges för proceduren hos Renbetesnämnden (**artiklarna 14-16**), bl.a. om överklagande till Svensk-norska överprövningsnämnden.

### ***Svensk-norska överprövningsnämnden***

Överprövningsnämnden ska bestå av fem ledamöter, som utses på fyra år (**artikel 17**). Regeringarna utser två ledamöter vardera, av vilka en ska ha bred kunskap om renskötsel och utses efter förslag av rennäringsen i landet och den andre ha domarkompetens. Ordföranden utses av regeringarna gemensamt efter ett förslag från sametingen. Ordföranden ska vara domare eller ha en bred domarkompetens. Dessutom ska finnas ersättare.

Vissa centrala bestämmelser anges för proceduren hos Överprövningsnämnden (**artikel 18**). Nämndens beslut får, med ett undantag beträffande konventionsavgift enligt artikel 27, inte överklagas eller föras upp till någon rättsinstans.

### ***Gemensamma bestämmelser för nämnderna***

Kompletterande gemensamma bestämmelser ges för proceduren hos nämnderna liksom om verkställighet av nämndernas beslut (**artiklarna 19-23**). En särskild stadga för nämnderna finns som bilaga till konventionen. Kostnaderna för nämndernas verksamhet delas lika mellan länderna.

### ***Bestämmelser om återföring av renar och om överträdelser***

Konventionen innehåller vissa bestämmelser om återföring av renar (**artiklarna 24 och 25**). I princip innebär dessa att sameby eller renbetesdistrikt är skyldiga att snarast möjligt återföra renar till lovligt betesområde. Bestämmelser om skiljning finns liksom om reglering av kostnaderna för återföring. Renbetesnämnden har möjlighet att förelägga sameby eller renbetesdistrikt att föra bort renarna.

Om en renägare, sameby eller renbetesdistrikt inte följer en bestämmelse i konventionen eller ett beslut av Renbetesnämnden eller Överklagandenämnden så kan Renbetesnämnden förena ett föreläggande med vite (**artikel 26**).

Vid olovlig betning kan Renbetesnämnden besluta att konventionsavgift ska betalas av renägare, sameby eller renbetesdistrikt (**artikel 27**).

Influtna konventionsavgifter används till ersättning för skada eller till ändamål som är till nytta för den gränsöverskridande renskötseln (**artikel 28**).

### ***Särskilda bestämmelser***

En bestämmelse finns om registrering av renmärke för att hindra förväxling av renmärken (**artikel 29**).

Samma möjlighet som finns för att föra talan mot en nationell myndighet ska gälla vid talan mot Renbetesnämnden eller Överklagandenämnden vid beslut som utgör grund för att föra talan om skadestånd (**artikel 30**).

En bestämmelse reglerar förhållandena i relation till konventionen vid en organisatorisk förändring inom renskötseln eller den offentliga förvaltningen (**artikel 31**).

### ***Ikraftträdande och giltighetstid***

När konventionen träder i kraft upphör en gällande överenskommelse om vissa stängsel längs riksgränsen i Jämtlands län och Nord-Trøndelag och Sör-Trøndelag fylken (**artikel 32**). Överenskommelsen ersätts med nya bestämmelser i områdesprotokollet.

Konventionen ska ratificeras och träder i kraft 30 dagar efter det att länderna har utväxlat sina ratifikationshandlingar (**artikel 33**). Konventionen ska översättas till nordsamiska, lulesamiska och sydsamiska. Översättningsarbetet pågår.

Konventionen gäller i 30 år från ikraftträdandet (**artikel 34**). Om den inte sägs upp senast fem år före utgången av den perioden, förlängs den för ytterligare tio år: Därefter kan konventionen förlängas i ytterligare tioårsperioder.